

Henk v Sandwijk

Datum: 2013-04-05

Samenvatting

0:00 tot 0:10 Henk van Sandwijk, humanistisch raadsman in ruste, wordt geïnterviewd door Jules Brabers, namens het Humanistisch Historisch Centrum. De heer Van Sandwijk heeft bij defensie en justitie gewerkt. De interviewer vertelt wat over zijn eigen boek en het waarom van deze interviews. De heer Van Sandwijk wil graag getuoyeerd worden. Hij is geboren in 1926 in Utrecht. Hij beschrijft zijn ouderlijk gezin. Zijn Franse moeder stierf al toen hij vier was. Hij werd verder opgevoed in een kinderloos gezin uit de familie, dat Kees Boeke-georiënteerd was. Zijn grootouders hadden afstand genomen van de Christelijke kerk en waren lid geworden van De Dageraad. Vader was vrijdenker, evenals zijn pleegouders. In 1940 zat de heer Van Sandwijk in de eerste klas van de HBS. Hij bezocht na de oorlog graag met zijn vriendin bijeenkomsten van De Dageraad en het Humanistische Verbond in het NV-huis, waar elke zondagochtend bijeenkomsten waren. J.P. Van Praag en Garnt Stuiveling kwamen daar vertellen, hij genoot ervan. De heer Van Sandwijk was de eerste die het diploma behaalde van het Humanistisch Opleidingsinstituut, hij kreeg het uitgereikt door Van Praag. Het humanisme sprak hem vanaf het begin al aan. Een dominee van de Kweekschool kwam thuis bij de heer Van Sandwijk en werd door diens grootmoeder de deur gewezen. Ook zijn vrouw komt uit vrijdenkerskringen.

0:10 tot 0:20 De heer Van Sandwijk vertelt over zijn opleiding aan de kweekschool, eerst in Doetinchem en later in Arnhem, waar hij er een tweede akte bij zou halen in de pedagogiek. Daar hoorde hij van de opleiding tot geestelijk verzorger en dat leek hem wel wat. De interviewer probeert wat grip te krijgen op de exacte tijd waarover we nu spreken. Piet Pols was indertijd hoofd van de geestelijke verzorging in het gevangeniswezen en vroeg meneer Van Sandwijk die studierichting te gaan volgen. Zelf zat hij in het bestuur van het Humanistisch Verbond in Doetinchem indertijd. De heer Van Sandwijk vertelt over Piet Pols. De heer Van Sandwijk werkte indertijd met seksueel delinquenten en was blij dat hij kon gaan werken met mensen die meer perspectief hadden, bij defensie. Ook de heer Lips was indertijd van invloed, we praten daar wat over door. De heer Van Sandwijk vertelt over zijn eerste jaren als geestelijk verzorger bij defensie en de situaties waarover militairen met hem wilden praten toen. Er was een stervende katholieke militair die vergeving wilde vragen aan zijn medemensen en daarvoor niet terecht dacht te kunnen bij de pater, maar wel juist bij een humanist. Mensen waren indertijd nieuwsgierig naar de humanistische invalshoek, ook omdat ze niets meer konden met de Christelijke boodschap. Bij de heer Lips kreeg meneer Van Sandwijk de kans de opleiding te volgen en tegelijkertijd in dienst te zijn bij het leger. Hij volgde de opleiding in het Erasmushuis.

0:20 tot 0:30 De opleiding voor humanistisch raadsliden was aanvankelijk te theoretisch, vindt meneer Van Sandwijk. Veel mensen gingen pedagogiek studeren omdat ze het zelf voor de klas niet redden, geen orde konden houden. Dat waren meer

Thesaurus

*Geestelijke Verzorging;
Burgeropleidingen; Godsdienst;
Jaren vijftig*

*Beroepskeuze; Geestelijke
verzorging; Motivatie; Levensvragen*

*Burgeropleidingen; Geestelijke
verzorging; Jaren zestig*

theoretici dan mensen van de praktijk, soms waren ze ook simpelweg te intelligent voor groepswerk. Alleen Van Praag kon in zijn colleges echt iets zeggen over: hoe pak je het aan. Hoe voer je een slecht nieuwsgesprek. Meneer Van Sandwijk weet nog precies wanneer hij thuis aan mensen moest gaan vertellen dat hun zoon overleden was. Van Praag was een prettige docent. Er waren ook gespreksgroepen met militairen, dat leerden ze van Van Praag en Van Gelder. Militairen vonden dat prettig. Soms zaten ze met 100 man in een zaal en dan kwam er toch wel wat uit. Aalmoezeniers kwamen ook kijken, die gaven tot die tijd alleen godsdienstles. De humanisten waren zeer vernieuwend begin jaren zestig. Meneer Van Sandwijk vertelt hoe ze militairen die net in dienst waren gekomen begeleidden bij de eerste vragen die zich opdroegen: moet je alles doen wat je meerdere zegt? Mag je mensen wel doodschieten?

0:30 tot 0:40 De heer Van Sandwijk ging altijd in uniform om uit te stralen: ik ben de raadsman, ik val niet onder de krijgstuich. Er was een verschil tussen het oudere beroepskader en de jongere officieren. De oude garde was erg gezagsgetrouw en moest niets hebben van de Humanistisch Raadsheer. Bij problemen kwamen ze overigens wel naar hem om te sparren en geen hapklaar antwoord te krijgen. Nu komen we op de begrippen woordverklaring en humanisme. Meneer Van Sandwijk geeft zijn visie daarop: je moet zelf nadenken over de problemen die op je pad komen. Na de koffie gaat het gesprek terug naar de eerste vrijdenkers, die met name erop uit leken mensen te zeggen dat geloven geen zin had. Meneer Van Sandwijk is zelf niet tegen Godsdienst, hij was er nooit op uit om mensen te vertellen dat geloven onzin is. Hij voelt zich beter bij het Humanisme, dat daar wat meer ruimte aan biedt. Op de kweekschool merkte hij dat de mensen daar een leeftijd hadden waar hij goed mee kon werken en communiceren. Hij hoopte die leeftijdsgroep weer te hervinden bij defensie. dat bleek ook zo te zijn: jong volwassenen staan nog open voor motivatie en nieuwe ideeën. Hij vertelt hoe ze met elkaar omgingen. De katholieke en protestante GV'ers zaten vooral in de officiersmess. In Kampen was dat anders, daar was de officiersmess ook gezelliger en meer vermengd met de manschappen. Bij de Koninklijke Marechaussee was de sfeer echter zee hiërarchisch.

0:40 tot 0:50 Meneer Van Sandwijk vertelt over zijn collega's in de jaren zestig. Namen worden genoemd en waar zij mee bezig waren en waar ze gestudeerd hadden. Het was een prettig team om mee te werken. Wel was er een verschil van aanpak. De één stond echt les te geven, de ander was meer bezig met meegaan met de jongens in hun dagritme. Er was ook een collega die lang in de Congo had gezeten en lak had aan de militaire rangen en standen en gebruiken. Over die collega praten we even verder met anekdotes en voorbeelden van zijn werk. Daarna vertelt meneer Van Sandwijk over Harry Lips, de man die hem naar defensie had weten te halen. Op een gegeven moment kwam de uitzending naar Libanon in beeld en moesten de GV'ers de jongens daarop voorbereiden. Uitwisseling van kennis, tips en trucs onderling werd in die tijd onvoldoende gedaan, vindt meneer Van Sandwijk. Raadsliden spraken met iedereen, maar niet met elkaar. Hij vond het een heel eenzame positie op die manier, dat had wel beter gekund. Door Lips werd hij eens naar twee ruziënde collega's gestuurd, dat werd een nare ervaring. Hij vertelt meer ellendige situaties

*Uniform; Geestelijke Verzorging;
Rangen en standen; Jaren zestig;
Militaire dienst; Onderlinge sfeer;
Motivatie*

*Humanisme; Maatschappelijk werk;
Geestelijke verzorging; Jaren zestig;
Onderlinge sfeer; Eenzame positie*

uit het leven van collega's.

0:50 tot 1:00 Er waren collega's onder de humanistisch raadslieden die niet met mensen in moeilijkheden konden praten, maar die dan wel weer heel goed waren in het vertalen van de GV-belangen richting het ministerie. In 1973 werd Dolf Zoetebier het hoofd van de humanistisch raadslieden bij defensie. Die noemde zichzelf meteen al 'een tussenpaus', terwijl hij het volgens de heer Van Sandwijk heel goed deed. Hij vertelt over zijn contact met Zoetebier. De collega's gingen niet bij elkaar op ziekenbezoek, meneer Van Sandwijk vond dat niet juist, hij deed dat zelf wel altijd. Bij de gevangenis was dat ook zo: raadslieden waren indertijd naar iedereen toe hartelijk en steunend, maar waren niet zorgvuldig naar elkaar als collega's. Meneer Van Sandwijk is naar Tunesië uitgezonden geweest, 14 dagen. Hij was de eerste die werd uitgezonden, het was een proef. De aalmoezenier was ook mee en was samen met de jongens een waterleiding aan het spitten. Jongens hadden de GV'ers echt nodig, de jongens waren eenzaam. Ze waren de hele dag alleen op pad met een truck in een land waar ze de taal niet kenden, de weg niet wisten. Meneer Van Sandwijk regelde dat ze voortaan met twee man op pad mochten. Ook beroepskeuzevragen speelden op in Tunesië.

Geestelijke verzorging; Collegiale conflicten; Onderlinge sfeer

1:00 tot 1:10 De heer Van Sandwijk vertelt over zijn weken op uitzending in Tunesië in 1970, en de problemen waarin hij bemiddelde ter plaatse. De conclusie van Tunesië was: ja, GV'ers moeten mee op uitzending. De volgende uitzending die eraan kwam was UNIFIL, Libanon. Meneer Van Sandwijk vertelt over Joos Sinke, die in die periode de leiding had over de dienst Humanistische Geestelijke verzorging of HGV. Meneer Van Sandwijk had in die periode geen inbreng op het werk, het was niet de beste periode voor hem. Hij vertelt hoe het ging en wat hij ervan vond. Meneer Van Sandwijk vertelt over een sterfgeval waarbij hij naar de ouders moest om te vertellen dat hun zoon overleden was bij een ongeluk. Het waren vreselijke omstandigheden waaronder hij dat moest doen, maar achteraf heeft hij begrepen van deze familie dat hij het goed heeft aangepakt. Hij zit vol met dit soort verhalen, zegt hij, die hij nu nergens kwijt kan als veteraan. Hij geeft nog een voorbeeld van een situatie die hij in zijn werk tegenkwam.

Geestelijke verzorging; Arbeidsomstandigheden; Oordeel over commandant; Nazorg nabestaanden; Collegiale conflicten

1:10 tot 1:20 De heer Van Sandwijk vertelt over zijn contacten met jongetjes in Libanon, die hij hielp met schoolwerk. Overste Lensink zag dat en waardeerde het. Elke dag schreef hij een rapport over wat er gebeurde. Maar hij kreeg ook kritiek. Hij had het idee dat hij zijn persoonlijke verhaal niet kwijt kon. Later zijn er nog andere GV'ers uitgezonden naar Libanon. De heer Van Sandwijk vond dat hij zinvol werk verrichtte in Libanon. Hij zocht de militairen op, hij reisde van post naar post in een jeep. Hij zocht aansluiting via de kok en het eten. De heer Van Sandwijk sprak goed Frans en bezocht lokale pottenbakkers. In Wezep in de kazerne had meneer Van Sandwijk leren pottenbakken. Dat was een leuke hobby voor hem, hij gaf er ook les in. Nu vertelt hij een verhaal over mensen uit het vuurpeloton dat de executie van Chris Meijer in mei 1940 ten uitvoer had gebracht. De één had daar last van, de ander niet.

Geestelijke verzorging; Motivatie; UNIFIL; Contact met lokale bevolking; Desertie; Meidagen 1940; Executies; Belastende herinneringen

1:20 tot 1:30 In Libanon schoot een jongen per ongeluk een kameraad dood. De heer Van Sandwijk vertelt hoe hij daarop reageerde en hoe de aalmoezenier erop reageerde. Daar heeft hij kritiek op. De heer Van Sandwijk heeft ooit een artikel geschreven getiteld 'Straf helpt niet'. Hij vindt dat er te weinig

Geestelijke verzorging; Friendly fire; Sancties; Onderlinge sfeer

discussie is over wat je kunt doen met de misdadige mens. Op school heeft hij nooit strafwerk gegeven, het was nooit nodig. Dat kwam niet door zijn autoriteit, dat gelooft hij niet. Het is een interessante vraag hoe je tot een situatie komt waarin geen straf nodig is. Hij geeft voorbeelden van zijn andere aanpak en het effect van niet straffen maar wel belonen. Eén keer in de week at hij 's avonds thuis, hij was erg veel weg van huis. Drie jaar heeft hij zijn gezin verwaarloosd. Ze moesten het hele land bedienen met vier humanistisch GV'ers. Soms werden ze ingevlogen, ze moesten ook naar Seedorf. Die eerste jaren kwamen ze allemaal weinig thuis. Nu komt het gesprek weer op de uitzending naar Libanon, die indertijd nog op vrijwillige basis plaatsvond.

1:30 tot 1:40 De pater en de dominee zijn veranderd, zijn anders in hun beroep als GV'er gaan staan. De heer Van Sandwijk denkt dat dat de invloed van Van Praag is geweest. Pas na zijn eigen tijd kwamen er vrouwen in het leger. Wel kwam er in Libanon een vrouwelijke officier voor het eten. De heer Van Sandwijk was vegetariër en kon dat overal ook blijven, omdat hij zelf kookte. Op de deksels van de gamellen in Libanon bakte hij pizza, dat vonden de jongens heerlijk. Officieel mocht hij geen wapen dragen. Wel werden ze samen met de aalmoezeniers opgeleid op de schietbaan. Meneer Van Sandwijk heeft dat geweigerd. Hij geeft nu ook zijn visie op het uniform. Dat droeg hij omdat dat de toegang makkelijker maakte. Hij geeft zijn visie op humanisme in verhouding tot het leger: waar gehoorzaam je aan en waarom? Altijd eerst je eigen hersenen gebruiken. Vooral in het leger, vindt meneer Van Sandwijk. In 1981 ging de heer Van Sandwijk met pensioen, hij was toen 55 jaar. Hij wilde graag blijven werken tot zijn 65e. Toen is hij als secretaris bij het vredesberaad gekomen. Wel ging hij drie maanden per jaar naar Frankrijk, waar hij een klein boerenhuisje kocht en verbouwde. Hij kreeg nu ook contact met Rob Tielman.

Vrouwen bij defensie; Geestelijke verzorging; Eten en drinken; Militaire rang beroepsbeoefenaren; Gelijkstelling in rang; FLO

1:40 tot 1:50 De heer Van Sandwijk vertelt over het Humanistisch Vredesberaad, waar hij na het bereiken van zijn FLO-leeftijd voor werkte. Ze hebben veel kunnen doen. Hij vertelt over beroepsofficier Henk Bos die in het Vredesberaad een keer een vlammend betoog hield dat meneer Van Sandwijk erg aansprak. Hij deed ook veel in het onderwijs, onder meer aan de kweekschool in Apeldoorn gaf hij vormingsonderwijs. Dat vond hij erg leuk. Meneer Van Sandwijk werd schietdoof. Hij vertelt hoe dat kwam, door een kanon in Seedorf dat afging vlakbij zijn GV-busje. Ook zag hij steeds minder, daarom is hij op een gegeven moment gestopt met werken. Hij organiseerde bijeenkomsten samen met protestantse kerken. Dat vond hij ook mooi werk. Hij heeft veel gelovigen uit kunnen leggen wat humanisme nou eigenlijk is. Zij waren daar zeer geïnteresseerd in. In Le Puy werkte hij ook aan een school, waarbij ook een grote pottenbakkersgroothandel was. Ook daar heeft hij het Nederlandse humanisme uit mogen leggen, hij vond het een mooie tijd. Daar heeft hij nu nog vrienden, met vier van hen schrijft hij nog.

Humanisme; FLO; Vrijwilligerswerk

1:50 tot 2:00 Meneer Van Sandwijk heeft over 'Straffen helpt niet' en euthanasie ook mogen spreken later, dat heeft hij altijd fijn gevonden. Zijn bevoegdheid is groot. Maar de club wel klein, vindt hij. Het hoofdbestuur is te weinig zichtbaar momenteel. Het zijn bijna allemaal vrijwilligers. Hij blikt terug op zijn eigen tijd als GV'er en vader van zijn zoon toen die een

Humanisme; Godsdienst; Geestelijke verzorging; Jaren zeventig

jonge man werd. Het was de tijd van ontmoetingsgroepen. De heer Van Sandwijk geeft een voorbeeld van wat daar gebeurde, de ideeën waar ze mee werkten. Na een korte pauze volgen afrondende opmerkingen over het belang van toespraken bij begrafenissen. Hij vertelt hoe hij de begeleiding van uitvaarten aanpakt. Het Humanistisch Verbond coördineert dat nu, vertelt de interviewer.

Uitleg vreemde woorden

Kees Boeke (=Nederlandse pedagoog uit eerste helft 20e eeuw); VJO (=Jeugdbeweging van vrijdenkers); NV-Huis (=Rijksmonument aan de Oudegracht 245 te Utrecht); Piet Pols (=lid van Humanistisch Verbond begin jaren zestig); Harry Lips (=lid Humanistisch Verbond en GV'er uit jaren zestig); Dolf Zoetebier (=voormalig hoofd van de humanistisch geestelijk verzorgers bij defensie); Joos Sinke (=voormalig hoofd van de humanistisch geestelijk verzorgers bij defensie); Coornherthuis; Rob Tielman (=eigen naam)